

מי מריבה הבבל"ת האבוד של קרטון-בלום ★ "המלט" כפול ★ האנדרטה ההפוכה של שלו

■ איני יודע את משמעות הכבוד לזכות בפרס ואלנרוד. הנחשב בעיני לא פחות מאשר פרס שמצניק ופרס פזנציק. אבל רות קרטון-בלום, כלת פרס ואלנרוד לשנת 1983, נהגה כאילו העניקו לה את פרס נובל של הביקורת. קרטון-בלום נשאה קודם להענקת ההמחאה רברים, שבאמצעותם הצדיקה מן הסתם את קבלת אותה המחאה. אך לא די בדברים שנשאה קרטון-בלום בטקס עצמו. למען הנצח וההיסטוריה היא החליטה אף לפרסם את דבריה במשך (מוסדהספרות של דבר)

מחזאי שיקספיר הכל רקוב

הניתוב הזה הזכיר לי במידת-מה את מלאכתנו. המבקר-החוקר הוא כמי שמנסה לנתב את זרמי היצירה באפיקים הממוסגרים של כללים ביקורתיים או מחקריים. לערץ אותה, להתוות את זרמיה כדי להביאה אל הקורא... ועכשיו, אחרי שקרטון-בלום זכתה בפרס ואלנרוד, כל שנותר לקורא דבר שקראו את רשימתה, הוא להמתין ולראות כיצד מנתבת קרטון-בלום את א"ב ידעשע, יצחק בן-נר, עמוס עוז, פינחס שדה, עמוס קלין ואחרים בדומה לאותם בולדוורים, שניתנו את הלכה למרגלות הר האטנה. איזה כבל"ת ספרותי.

■ ויליאם שיקספיר מתהפך בקיברו כסטראטפורד על גור איכנו לנוכח מאבק-האיתנים שמנהלים תיאטרון חיפה ותיאטרון כארשבע על העלאת מחזהו המלט על קרשי הבימה. ואפשר כבר לדמיין את נסיד הנמרק אומר מעל קרשי התיאטרון הישראלי: "לא הכל רקוב בממלכת התיאטרון הישראלי!"

■ שיא חדש באכסורדים של התיאטרון הישראלי הצליח לחשוף התיאטרון המיסחרי הפרטי של מרים עציוני, תיאטרון יובל. האכסורד היה בהעלאת מחזהו של המחזאי השנוי-במחלוקת יוסף מזנדי, אנדרטה הפוכה. בלא כל תמיכה מטעם המועצה לתרבות ולאמנות, שאותה מנהל תיאטרון (מיל) אבנר שלי. בעוד ששלי ומועצתו מזרימים מיליוני שקלים לתיאטרונים פרטואריים ציבוריים, המעלים הפקות שהיו צריכות להיות מועלות על-ידי תיאטרונים פרטיים (שהרי מדובר בהפקות של מחזות בולבאריים) סירב שלי. בעצה עם מועצתו, להעניק אף לא אגורה אחת של תמיכה להעלאת אנדרטה הפוכה, בטענה שהמועצה לתרבות ולאמנות אינה תומכת בצורה כלשהי בתיאטרון מיסחרי. מישור שכה לומר לתאילוף שלי שהבימה + תיאטרון חיפה + תיאטרון באר-שבע + החאן הירושלמי - תיאטרות מיסחריים לכל דבר. אכן, תיאילוף שלי מקים בימי שורתו במועצה לתרבות ולאמנות אנדרטה על תורבות התיאטרון הישראלי, אנדרטה לחוסר-מעש.

בעקבותיו סידרת רציחות פוליטיות. קווילר חסר את קצה החוט שיוליך אותו לפתור את מניע הרצח ומבצעיו. אט אט, כאשר חזיו בסכנה, תוך התחמקות מתמדת מניסיונות התנקשות בו, מוליך אותו מסעו לדרום-קוריאה, דרך סידרת הרפתקות מסמרות שיער. הוא צונח לבסוף, עם צנחנית מנאט"ו, ליד מינור כהרי קוריאה, מגיע לעימות עם יריבו, המופעל, כמסתבר, בידי סוכנים סובייטיים, החותרים לטרפד את ראשית התחנות של ברית פוליטית בין המערב ויפאן וסין-המועמית, ברית העשויה לסכן את ברית-המועצות.

המשימה פקין הוא סיפורו של הסוכן כואב בורד ורכיטושייה, העובר סידרת עימותים, המסתיימים רק בעמוד האחרון של הספר. מומלץ ביותר לקריאה בימים חמים אלה. גם תרגומה של תירצה גרנות מצליח להעביר לעברית את הנוסח האופייני לספרות המותחנים. ספר מומלץ ביותר.

הורס-תרבות שלי אנדרטה לחוסר-מעש

את רשימתה, הוא להמתין ולראות כיצד מנתבת קרטון-בלום את א"ב ידעשע, יצחק בן-נר, עמוס עוז, פינחס שדה, עמוס קלין ואחרים בדומה לאותם בולדוורים, שניתנו את הלכה למרגלות הר האטנה. איזה כבל"ת ספרותי.

■ ויליאם שיקספיר מתהפך בקיברו כסטראטפורד על גור איכנו לנוכח מאבק-האיתנים שמנהלים תיאטרון חיפה ותיאטרון כארשבע על העלאת מחזהו המלט על קרשי הבימה. ואפשר כבר לדמיין את נסיד הנמרק אומר מעל קרשי התיאטרון הישראלי: "לא הכל רקוב בממלכת התיאטרון הישראלי!"

■ שיא חדש באכסורדים של התיאטרון הישראלי הצליח לחשוף התיאטרון המיסחרי הפרטי של מרים עציוני, תיאטרון יובל. האכסורד היה בהעלאת מחזהו של המחזאי השנוי-במחלוקת יוסף מזנדי, אנדרטה הפוכה. בלא כל תמיכה מטעם המועצה לתרבות ולאמנות, שאותה מנהל תיאטרון (מיל) אבנר שלי. בעוד ששלי ומועצתו מזרימים מיליוני שקלים לתיאטרונים פרטואריים ציבוריים, המעלים הפקות שהיו צריכות להיות מועלות על-ידי תיאטרונים פרטיים (שהרי מדובר בהפקות של מחזות בולבאריים) סירב שלי. בעצה עם מועצתו, להעניק אף לא אגורה אחת של תמיכה להעלאת אנדרטה הפוכה, בטענה שהמועצה לתרבות ולאמנות אינה תומכת בצורה כלשהי בתיאטרון מיסחרי. מישור שכה לומר לתאילוף שלי שהבימה + תיאטרון חיפה + תיאטרון באר-שבע + החאן הירושלמי - תיאטרות מיסחריים לכל דבר. אכן, תיאילוף שלי מקים בימי שורתו במועצה לתרבות ולאמנות אנדרטה על תורבות התיאטרון הישראלי, אנדרטה לחוסר-מעש.

משימה בברלין. החודש ראה אור בתרגום לעברית אחד מסיפרי הסוכן קווילר מאת מחבר המותחנים ארם הול, תחת הכותרת המשימה פקין. המשימה פקין הוא מותחן של מש, שהקורא נסחף בעלילתו החל מן העמוד הראשון ועד לאחרון שבהם. זה סיפורו של סוכן בהמתנה, שאחר מעמיתיו למקצוע מחוסל בלונדון, והוא נקרא לתפקיד, שמקום עלילתו במיזרח הרחוק. הסוכן קווילר יוצא לפקין, כמלווה למישלחת בריטית דיפלומטית רמת-דרג, בראשית ימי ההפרשה הפוליטית בין סין והמערב. המישלחת מגיעה להלוויית אחד מראשי הממשל הסיני. ראשה-מישלחת הבריטית נהרג בהתפוצצות מיסטרית במהלך ההלוויה, מוות המביא

* אדם הול - המשימה פקין; עברית: תירצה גרנות; הוצאת כדים; 213 עמודים (כריכה רכה).

כבתה / וזו טרם התלבטה. ומוטל אני בין אישים שתיים / אחת, אחת מאריכה לשון / זו מושכת באזרם תאוותה / וזו בלבנותיות תומה... שירי פוגל הינם שירים בעלי חריזה מעולה, שהיא בבחינת מסע לעולם אישי של משורר, מהמסעות הנדירים של השירה העברית בדורו, שלא מעט כוזב כיסה עליה. פוגל, שעולמו וחיו מהווים גירסה שירית ליהודי הנודד, כותב: "טרם נימחו כל הדרכים, / אלכה בקש עוד גם דרכי..."

יש בשרי רוד פוגל בדידות שירית, ובינות לבדידות תמונות של נוף, פסטורלה, מעין ציוריים שיריים, מהמעולים שידעה השירה העברית לדורותיה. (בתמי הברק / ביריעות איהל צהורות).

המחזור לעבר הדממה הוא הפתעה שירית, נכס צאן ברזל תרבותי. פוגל כותב באחד משירי לעבר הדממה שורות כמו: "אלוהי, בינה / שחננת לגיבנים ולפיסחים / ולכל מומיהם בם - / מה תסבון להם? / בנשות ימי קיץ יעמדו על פתח ביהם / ופניהם כואבים ונוגים, / כי ידעו ידעו: / הבל כל מישחק, כל מופעל, - / או הנה עולים כל הילדים מן הרחצה / ותשבון בעיניהם תבלת המים הרכים הפוחזים, - / וליבם הנבון ילך אחריהם..." איזו עוצמה שירית, שקשה למצוא דומה לה בשירת משוררים אחרים בני דורו של פוגל.

פוגל מעניק בשיריו, שהינם שירים ארוכים, תמונות כימעט קולנועיות של מצבים, כמו: "בעיר נוכרה מתפלשת אישה, / ברותה מן הבעל, / אולי הלילה כוס רעל / אל סיה עוד היא מוגישה..." חלק מהשירים הינם בעלי שתי גירסות - גירסה בהברה ספרדית וגירסה בהברה אשכנזית, ומעניין להשוות את בתי-השיר שהבאתי בגירסתו הספרדית, לגירסה האשכנזית והמקורית שלו: "בבבר מתפלשת אישה בוכיה, / ברותה מבעלה, / אולי בזה הלילה / עוד תריק בוסידעל אל סיה..." שיריו של פוגל הופכים בהדרגה לשירה אורבאנית מובהקת, הממשיכה בתמונות-תמונות שהיא מציגה לפני הקורא: "במרומי סימטה / תישלחנה נשים מן החלון / שדיהן הבצקים / מדי הערב יום..." או: "בבברו / עליך החיים, / עד כי מורסו רחובותיך; / בניאדם להב גדול ילהבו - אלה מאוריד, פרים..."

אחד מהנושאים החוזרים ושבים בשירת פוגל, על תקופותיה השונות, היא דמות הבת, ובמחזור לחיי הבת, הוא פותח וכותב: "רד רבוא דורות / נסעת לגור אצלי - / ואת כה זעירה / ורק נמה כל היום." והוא ממשיך וכותב: "בבשרך כבר תהיה איתי..." תוך הצגת אותו קשר מופלא של אהבת אב תמימה לבתו.

שירה מודרנית בעלת עוצמה נדירה מצוייה במחזור לערב צפים הלאה כל הרחובות. שוב שיכר תמונות של אותו עולם אורבאני אירופי, של טרום המילחמה העולמית השנייה. (לה, ימי הנירגשים, / אשר ניגרו פעם / תוך סימטות איוז קריה / בנהרי סתיו חורשים! / לנצח הן חמקו איראנה / ועל חומות פצויות עודם חקוקים...). פוגל, כמו מנותק מעצמו, וכותב: "שלג במקדם, / אני זרקף צווארון לבושי / והולך מומני, / הרק מומני..."

כיום אין ספק ששירת רוד פוגל היא ממיטב שירת דור האבות, ודומה, שכמו נבואה קדומה, עומד אחד מבתי שיריו, המתאר: "אייבזה אלכה בעולם, / לא מאין ולא אל אן, / אולי יפגוש בי ילד / במורד היום / ודימה ראות את אביו..."

קובץ שירים זה משירת רוד פוגל חושף לא במעט את מיסטריו עולמו וריגשתו, ומעמיד אותו במקום הראוי לו בשירה העברית המודרנית. ספר שירה מומלץ ביותר לשוחרי אוהבי השירה העברית.

קריאת-קין

המשימה: פקין

מתחרה לאימבוטל לנפשות המודיעין הבריטי נוסח גיימס בונד, מחד וסמילי מאיך, שאותם יצרו איאן פלמינג וזינו להיקאה. היא דמותו הקשוחה של קווילר, שראשון ספריו תזכיר ברלין. הוסרט והוקרן בארץ תחת השם

האוויר הסמוייה שבה הוא חולף... סיפור השני של יעקב בוצ' הוא סימון-דרך בסיפורת הישראלית, סימן המעיד על זריחתו של דור סיפורי חדש, שאמתי-הכתיבה שלו עולה עשרת מונים על הדור הקודם. בנוסף לצער על רשימתו הלא-מבוקרת של פרופסור מירון על מימים ימימה, ליווה אותי בקריאה בספר זה צער נוסף, צער על שהספר לא ראה אור בהוצאה רבת-תפוצה כהספריה לעם של עם עובד, אלא בהוצאת ספריית הפועלים, שאיבדה את יומנה עם קהל קוראי הסיפורת המקורית.

שירה לעבר הדממה

דומה שחשבונותיו של שרה-השירה עושים צדק למשוררי-אמת, ומעמידים את מושכיה-שיר האחרים במקום הראוי להם. באחרונה ראה אור קובץ שיריו של המשורר המנוח רוד פוגל לעבר הדממה, במקביל לתהליך שקיעתה של שירת משתיקיו ובראשם אברהם שלונסקי. כיום, בפרספקטיבה הזמן, דומה ששירת רוד פוגל נמנית עם מיטב השירה העברית החדשה. רוד פוגל, מהדמויות יוצאות-הדופן של השירה העברית, נולד ב-1891 בפודוליה. בגיל 19 הגיע לוויילנה, אחרי כן עבר ררך גליציה לווינה, בירת הקיסרות האוסטרו-הונגרית, ושם השתקע. בווינה התפרנס מממן שיעורים פרטיים בעברית, והפך לבקיא בספרות הגרמנית. במהלך מלחמת-העולם הראשונה נכלא בגלל היותו אזרח זר. ב-1918 הופיעו שיריו בגבולות (בעריכת גרשום שופמן) ואחר-כך בהעולם; הפועל הצעיר; דבר; הצפירה; הדיס; הקונטרס וכתבי-עת נוספים. פוגל חיבר במשך שנים רבות יומן, הנחשב לאחד מהמעולים שביומני הסופרים. במאי 1929 עלה פוגל ארצה והתיישב בתל-אביב. הוא לא נקלט, ובאביב 1930 ירד לווינה, לברלין ומשם לצרפת, שבה השתקע. בפרוץ מלחמת-העולם השנייה נעצר בפאריס כנתין האויב (אוסטריה) ושוחרר עם כניעת צרפת לגרמניה. הוא הסתתר זמן רב. נעצר שוב והוטל למחנה-ריכוז, ולפי הודעה רשמית. "הועבר לגרמניה ביד בסבראור"

משורר פוגל בבשרך תחרי אותי

1944 בתור גולה פוליטי, וניספה במחנה-השמד. לעבר הדממה, הוא תולדה של מחקר קפדני שאותו ערך אהרון קומם בארכיונים שונים. דיבריו הקדמתו מביא קומם כמעט סיפור בלשי על הקורות שירי פוגל, עם רמזים כבדים לסיבות שמנעו את פירסומם עד כה. מחזור השירים הראשון, השירים הגנוזים, מעיד על עוצמת שירתו, שהיא מאוד אישית: "צעירה רבה הבת לאהבה, / האם הולכת ומזקינה; / אהבת זו עוד לא

(*) דויד פוגל - לעבר הדממה; ערך וצירף מבוא: אהרון קומם; הוצאת הקיבוץ המאוחד; 264 עמודים (כריכה רכה).